

TIDSSKRIFT FOR LANDØKONOMI

NR. 2
JUNI 2016
202. ÅRGANG

Ansvarshavende redaktør

- * Seniorrådgiver Henning Otte Hansen
Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi,
Københavns Universitet

Redaktion

- * Professor Carsten Daugbjerg
Crawford School of Public Policy
Australien
- * Kontorchef Niels Lindberg Madsen
Landbrug & Fødevarer, Axelborg
- * Professor Peter Nedergaard
Institut for Statsvidenskab
Københavns Universitet
- * Professor Niels Strange
Skov & Landskab
Københavns Universitet
- * Chefkonsulent
Torben Wiborg
LMO
- * Institutleder Henrik Zobbe
Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi,
Københavns Universitet

Oplag

- * 550 stk.

Tryk

Ecograf ApS Højbjerg

Abonnement

- * 550 kr. excl. moms pr. år
- * Medlemmer af Det Kongelige Danske
Landhusholdningsselskab modtager gratis
Tidsskrift for Landøkonomi

Løssalg

150 kr. excl. moms og forsendelse

Udgivere

- * Det Kongelige Danske
Landhusholdningsselskab
c/o Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi
Københavns Universitet
Rolighedsvej 25
1958 Frederiksberg C
Mail: 1769@1769.dk
www.1769.dk
- * Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi
Københavns Universitet
Rolighedsvej 25
1958 Frederiksberg C
Tlf. 35 33 68 00
Fax. 35 33 68 01
Mail: ifro@ifro.ku.dk
www.ifro.ku.dk

Sats & layout

- * Henning Otte Hansen

INDHOLD

Redaktionelt forord:

Hvordan tilpasser dansk landbrug sig til de faldende priser?	81
Henning Otte Hansen, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet	

Artikler

Arrondering af landbrugsjord i Danmark.....	85
Jakob Vesterlund Olsen, Mikkel Bojesen og Jesper S. Schou Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet	

Landbrugets fremtid: Hvor står vi? Hvad vil landbruget selv?	93
Søren Kjeldsen-Kragh, professor emeritus Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet	

Ø-specialiteter - et terroir på dansk	113
Laurids Siig Christensen, Smagen af Danmark & Småøernes Fødevarer-netværk	

Frihandelsspil for dansk svinekød i Japan	121
Stud.oecon.agro. Jens Toksvig Bjerre, Praktikant på Den Danske Ambassade i Japan	

Produktion og afsætning af nicheprodukter - muligheder m.h.t. Lammefjordsgrønsager	129
Jonas Baungaard Jensen, Landbrugsskolen Sjælland Henning Otte Hansen, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet	

Forbrugerkrønen og økologiske varer: Hvem får mer-prisen?	135
Henning Otte Hansen Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet	

Den danske produktion af dybfrosne grønsager: Udvikling, struktur og resultater.....	145
Henning Otte Hansen Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet	

REDAKTIONELT FORORD

Hvordan tilpasser dansk landbrug sig til de faldende priser?

Svingende priser er en del af landbrugets nye markedsvirkelighed. I takt med udfasningen af markedsstøtten i EU's fælles landbrugspolitik, og i takt med de stadig mere ustabile verdensmarkedspriser og flere fødevarerkriser, bliver danske landmænd udsat for stigende prisudsving. Ansvar for at stabilisere markederne og indkomsterne flyttes fra EU til den enkelte landmand. Ikke mindst de seneste års markante prisfald på mælk og svinekød har tydeliggjort de ustabile priser på landbrugsvarer.

Som andre erhverv må landbruget tilpasse sig de svingende priser. Øget konsolidering og dermed en større stødpude til at tage prisudsvingene er én mulighed. Prisafdækning, spredning af produktionen på flere produktionsgrene, længerevarende kontraktproduktion m.m. er andre mulige løsninger. Derudover er det naturligt, at man tilpasser produktionen til priserne: Øger produktionen, hvor priserne er høje, og sænker produktionen, hvor priserne er lave.

Problemet med disse prisfald er blandt andet, at landbruget – af naturlige årsager - reagerer relativt svagt og langsomt på prisfald: Når der sker prisfald på f.eks. mælk eller svinekød, vil landmænd typisk optimere ved at sænke produktionen. Prisfald vil naturligt medføre et faldende udbud. Det er imidlertid vanskeligt at sænke produktionen på kort sigt, dels fordi det tager tid at reducere husdyrbestanden, dels fordi en stor del af omkostningerne er faste. Med store faste omkostninger vil landmændene producere, så længe de variable omkostninger er dækket. Begge forhold er med til at forsinke landbrugets tilpasning til faldende priser.

Denne svage og langsomme tilpasning til prisfald rammer landmændene, for dermed tager det også længere tid, før udbuddet falder, og før priserne dermed igen vil stige.

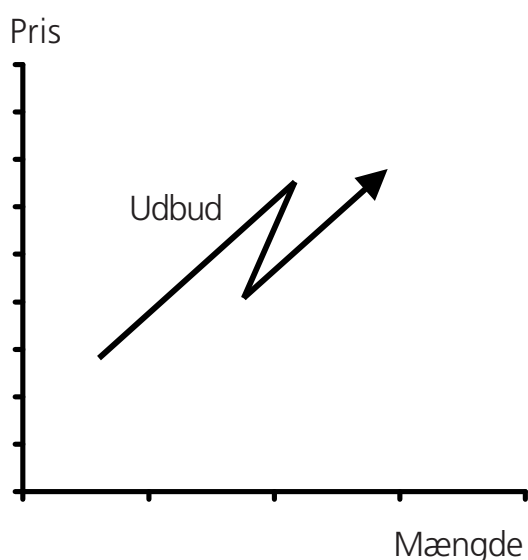
Problemerne forværres yderligere af, at efterspørgslen ikke stiger ret meget, selv om priserne falder: Landbrugs- og fødevarer er ofte basale varer, hvor forbruget er relativt konstant. Man "kan jo kun spise sig mæt én gang", og det betyder at vi som forbrugere ikke øger forbruget væsentligt, selv om udbuddet er stort, og priserne er lave.

Der er dog også eksempler på at landmænd øger produktionen, når priserne falder. Også i den aktuelle situation er der kommet beretninger om, "at landmændene reagerer ved at øge produktionen i disse tider med meget lave priser". Selv om det kan virke ulogisk, er der en logisk forklaring:

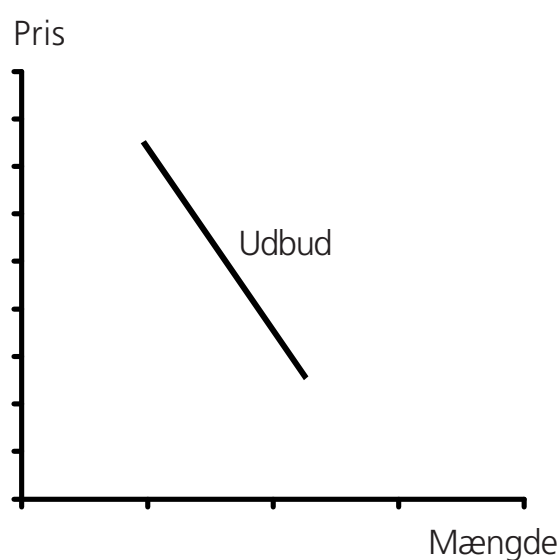
Baggrunden er, at såfremt landmænd har som mål at opnå en given indkomst, vil faldende salgspriser få dem til at producere mere ved at forøge deres egen arbejdsindsats. Derved kan et fald i indkomsten begrænses. Rent praktisk kræves det, at kapacitetsudnyttelsen under normale forhold ikke er optimal, eller at landmanden er villig til - eller har mulighed for - at forøge sin egen arbejdsindsats, samtidig med at den gennemsnitlige timeløn falder.

I landbrugsøkonomien beskæftiger man sig også med denne tilpasning. Man taler således om „irreversible og om perverse“ udbudskurver: En irreversibel udbudsfunktion betyder, at udbuddet tilpasser sig langsommere eller mindre ved prisfald end ved prisstigning. Den perverse (eller omvendte) udbudsfunktion betyder, at udbudet stiger ved faldende priser. De to fænomener er vist i de to grafer:

Figur 1. Irreversibel kurve (principskitse)

Figur 2. Pervers (bagvendt) udbudskurve (principskitse)

I den irreversible kurve, reagerer udbuddet forskelligt på prisstigning og prisfald. Ved prisfald ændres udbuddet således mindre og evt. også langsommere. Antagelsen om mere eller mindre uafhængige udbudsfunktioner ved prisfald er accepteret af de fleste. Der er derimod straks mere tvivl om eksistensen af perverse udbudsfunktioner. Det er muligt, at de eksisterer på "mikro-niveau" – i enkelte tilfælde – men det er meget sjældent, at man kan dokumentere dem i større sammenhænge.

Uanset eksistensen af disse specielle udbuds- og tilpasningsfænomener er det vigtigt for landbruget, at udbuddet tilpasser sig de ændrede priser: Jo hurtigere udbuddet falder, jo før stiger priserne. Danske landmænd lever dog også i en verden, hvor de ikke selv kan påvirke priserne gennem udbuddet. Verdens samlede udbud skal tilpasses, før markedet og priserne genoprettes.

Dette nummer af Tidsskrift for Landøkonomi omhandler også landbrugets tilpasning – om end i et noget bredere perspektiv.

Første artikel beskæftiger sig med arrondering – det vil sige markernes/jordlodernes afstande fra bygninger, samt deres indbyrdes placering, størrelse og form. Artiklen, som har titlen „*arrondering af landbrugsjord i Danmark*“ er skrevet af Jakob Vesterlund Olsen, Mikkel Bojesen og Jesper S. Schou, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet. I denne artikel præsenteres første del af resultaterne fra et projekt om arrondering af landbrugsjord i Danmark. Der gives først en introduktion til arrondering set i en historisk sammenhæng, og herefter beskrives og diskuteres de problemer, som knytter sig til landbrugsbedriftenes arrondering. Endeligt præsenteres en række tanker om, hvordan sammenhængen mellem arrondering og bedriftenes produktionsomkostninger og produktivitet kan belyses, og til sidst perspektiveres arbejdet i forhold til de aktuelle initiativer om jordfordeling og arrondering.

Den næste artikel bidrager meget til bl.a. Landhusholdningssektorens formål med at skabe debat om og i landbruget. Artiklen, *Landbrugets fremtid: Hvor står vi? Hvad vil landbruget selv?* er skrevet af Søren Kjeldsen-Kragh, professor emeritus ved Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet. I artiklen tages der udgangspunkt i påstanden om, at landbrugserhvervet ikke lever op til de krav og forventninger, som man med rimelighed kan stille. Dernæst ser artiklen på det syn, som landbrugserhvervet selv har med hensyn til fremtiden. Artiklen slutter bl.a. af med spørgsmålet om, hvorvidt landbrugets selvforståelse virker blokerende for nytænkning, som kan vise ind i fremtiden. De kortsigtede økonomiske problemer skygger ofte for det mere langsigtede perspektiv. Artiklen følges op af to artikler af samme forfatter i de efterfølgende numre af Tidsskrift for Landøkonomi - men det er håbet, at artiklen giver anledning til yderligere indspark i debatten.

Den næste artikel, *Ø-specialiteter - et terroir på dansk*, er skrevet af Laurids Siig Christensen, Smagen af Danmark & Småøernes Fødevarenetværk. I artiklen tages der udgangspunkt i, at de EU-godkendte egnsmærkebeskyttelser aldrig har haft nogen stor udbredelse i dansk fødevarerproduktion. Ø-specialiteter er et nyt terroir-begreb, som bl.a. søger at fremme en fødevarerproduktion, som i højere grad tilpasses forskellene i naturgivne vilkår. Dermed opnås potentielt en større bæredygtighed og kvalitet, som er forskellig fra de traditionelle produkter. Ø-specialiteter er udviklet med det sigte at fremme diversifikation og bæredygtighed i fødevarerlandsindet. Det er skabt i Danmark og søges udviklet til et internationalt anerkendt terroir-begreb.

Den næste artikel, *Frihandelsspil for dansk svinekød i Japan*, er skrevet af stud.oecon.agro. Jens Toksvig Bjerre i forbindelse med et praktikophold på Den Danske Ambassade i Japan. Artiklen tager udgangspunkt i, at Japan i mange år har været et kernemarked for dansk svinekød og står for en solid andel af Danmarks handelsoverskud. I nær fremtid ventes markedsadgangen til Japan at blive ændret radikalt. En EU-Japan frihandelsaftale er næsten færdigforhandlet, og samtidig er Japan et af de lande, som i år underskrev TPP-aftalen, hvor 12 stillehavslande incl. USA, Canada og Mexico har indgået en frihandelsaftale. På det seneste er der opstået udfordringer, som kan påvirke frihandelsaftalernes eksistens og

starttidspunkt. Aftalernes udfald vil have markant betydning for eksporten af dansk svinekød til Japan, og i artiklen opstilles der flere mulige scenarier for den fremtidige udvikling.

Den næste artikel har emnet: *Produktion og afsætning af nicheprodukter - muligheder m.h.t. Lammefjordsgrønsager*. Artiklen er en udløber af Jonas Jensens virksomhedslederopgave på Landbrugsskolen Sjælland. I artiklen tages der udgangspunkt i, at grønsagsproduktionen på Lammefjorden er meget specialiseret, men alligevel er afregningsprisen til landmanden begrænset og ligger sig tæt på nulpunktet for driftsøkonomisk balance og til tider under. Gulerødder og kartofler fra Lammefjorden har fået en officiel og beskyttet egnsmærkebetegnelse. Egnsmærker opnår generelt en merpris på 20-30 pct. Det er dog bemærkelsesværdigt, at landmanden "kun" har omkring 13 pct. af forbrugerkrone på Lammefjordskartofler. Her er der tale om unikke produkter, hvor det i praksis udelukkende er landmanden og landmandens placering og produktion, som skaber de unikke produkter.

Den efterfølgende artikel har titlen: *Forbrugerkrone og økologiske varer: Hvem får merprisen?* Baggrunden er, at landmandens andel af forbrugerkrone i de fleste tilfælde er størst på de økologiske varer. Dette er forventeligt, da den egentlige værdiforøgelse ved produktion af økologiske varer sker i landmandsleddet. Det ses dog også, at priserne på økologiske fødevarer i detailledet i flere tilfælde er betydeligt højere, end hvad dyrere råvarer i landmandsleddet samt moms kan forklare. Det tyder således på, at styk-avancen i værdikæde-leddene efter landmændene er større på økologiske varer end på konventionelle varer.

Den sidste artikel har titlen, *Den danske produktion af dybfrosne grønsager: Udvikling, struktur og resultater*. Baggrunden for artiklen er, at den danske produktion af dybfrosne grønsager - hvor især dybfrosne ærter dominerer - var stor og betydningsfuld frem til midten af 1990'erne. Siden er dyrket areal, produktion, afsætning, markedsandele og international konkurrenceevne forringet, og udviklingen ser ud til at fortsætte. Sektoren er blevet konsolideret og siden opkøbt af en stor europæisk aktør, men indtjeningen har aldrig indfriet forventningerne. Andre lande i og uden for Europa har samtidig øget deres markedsandele. I artiklen identificeres en række problemer og årsager, som kan forklare udviklingen, og som i et vist omfang kan bruges som erfaringsgrundlag i andre eksempler.

God læselyst.

Ph.D., cand. agro. & merc. Henning Otte Hansen (ansvarshavende redaktør)
Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet